



K stati Karla Novotného Ještě o fenoménech a povaze jevení

Jiří Pechar

S velkou pozorností a s nemalým zájmem jsem si přečetl stat, kterou Karel Novotný otiskl ve *Světě literatury* č. 59 při příležitosti mých narozenin a v níž se vrací k naší dávné debatě týkající se Husserlova pojetí pojmu fenomén. Nezpochybňoval jsem tehdy samozřejmě onu „základní fenomenologickou diferencí“ mezi prožitkovým materiálem a konstituovanými předmětnostmi, kterou Novotný ve své stati sleduje v celém průběhu Husserlova myšlení, ale jsem přesvědčen, že výrazu fenomén Husserl používá právě pro prožitky, nikoli pro to, co je na jejich základě konstituováno. Tak je tomu zajisté alespoň v prvním svazku jeho *Idejí k čisté fenomenologii* a fenomenologické filosofii, kde jsem sledoval všechny výskyty slova fenomén, tak jak to umožňují odkazy v rejstříku připojeném k českému vydání této knihy. Uvedu alespoň jeden příklad, který najdeme na str. 122 českého překladu, odpovídající str. 114 německého originálu:

Chceme-li vytvořit fenomenologii jako čistě deskriptivní nauku o podstatách imanentních útvarů vědomí, fenoménů uchopitelných v proudu prožitků v rámci fenomenologického vyřazení, nepatří do tohoto rámce nic transcendentně individuálního a tím ani nepatří k fenomenologii žádná z transcendentních podstat, jejichž logické místo by bylo spíše v eidetické nauce o příslušných transcendentních předmětnostech.

Zde se tedy zcela jednoznačně hovoří o „fenoménech uchopitelných v proudu prožitků“ a vylučují se naopak všechny „transcendentní“ podstaty. A podobně je tomu u všech výskytů slova fenomén v celém tomto Husserlově díle. Netroufám si ovšem tvrdit, že je tomu tak ve všech Husserlových textech, v jejichž znalosti se rozhodně nemohu s Karlem Novotným měřit. Rozsah Husserlova díla, tak jak je dnes publikováno, zahrnujícího i všechny texty, které sám nepublikoval, protože je nepokládal za dostatečně uspokojivé řešení příslušných otázek, je tak velký, že o nich může mít adekvátní představu jen někdo, kdo jim jako Karel Novotný zasvětil celý svůj život. Navíc ti, kdo se v určitém údobí své myslitelské dráhy k fenomenologii v určité míře hlásili, zaujímali často k některým Husserlovým myšlenkám kritický postoj.

Prožitkový materiál označuje Husserl řeckým výrazem hylé, a k tomuto pojmu zaujal spolu se Sartrem a s Merleau-Pontym kritický postoj i náš Patočka, který v tomto Husserlovu pojetí vidí „jistý mentalistický zbytek, neboť pasivní a aktivní syntézy,

jejichž ‚výkonem‘ je objevení se věci před námi, zdají se mít smysl jen tehdy, dochází-li k nim na základě něčeho mentálně ‚reelního‘.“ Podle Patočky tento mentalistický zbytek „znamená vždy cosi přežívajícího z karteziánsky rozštěpeného jsoucná, zbytek toho jeho pojetí, které založilo tradici matematické přírodovědy.“¹

Karel Novotný svým pojetím tedy realizuje jen korekturu, kterou by si u Husserlova pojetí přál Jan Patočka, a opírá se přitom o citaci z díla napsaného ještě v Husserlově předfenomenologickém období.

Pojem *hylé* jako vnitřního prožitkového základu se zdá zajisté problematickým, když Husserl rozlišuje třeba červeně nějakého předmětu a červeně jako vnitřní prožitek. Rozlišení vnitřního prožitku a konstituované předmětnosti nabývá však smyslu, když jde o problematiku fungování fantazie.

Kdyby termín *fenomén* u Husserla označoval pouze konstituovanou předmětnost, dalo by se sotva pochopit, jak může u Marca Richira — filosofa, s jehož myšlením Karel Novotný jako první seznamoval české publikum a jemuž ve své knize *O povaze jevů* věnoval rozsáhlou závěrečnou kapitolu — jím praktikovaná „hyperbolická epoché“ vést k tom, co označuje výrazem „*fenomén jako nic než fenomén*“ a co jsou „*jevy*“ (*apparences*) předtím, než jsou [...] determinovány jako *apercepce* nesoucí intencionální strukturu vědomí.“²

LITERATURA:

- Patočka, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Praha : Nakladatelství ČSAV, 1990. Richir, Marc. *Phénoménologie en esquisses*. Paris : Éditions J. Millon.

1 Patočka 1990, s. 24.

2 Richir 2000, s. 484.

